

פרקי דוגמה מספר "טהרת משה"*

צפניה ערוסי

דברים אחדים

זה זמן רב אני שוקד על עריכת הספר "טהרת משה" אשר כשמו כן הוא המכיל בקרבו פסקי הלכה הקשורים בהלכות טהרת-המשפחה בדרך פסיקתו של רבנו **משה בן מיימון - הרמב"ם** וההולכים לאורו. זאת ועוד, ראיתי כדבר נחוץ בפרט בזמן הזה אשר רבים רבים מבני עדת תימן אשר בארץ, עזבו את אורו של **משה** והלכו אחרי ספרי הקיצורים של בני העדות השונות בני אשכנז היוצאים ביד רמ"א, ובני ספרד ההולכים אחר יוסף המשביר הוא מרן רבי יוסף קארו. לכן שינסתי מותני על מנת לתת מענה לכל דורש ולכל מבקש אשר ירצה לדעת את המעשה אשר יעשון, בפרט בעידן המודרני אשר מתחדשים חדשים לבקרים דברים שראוי להתייחס אליהם בדרכו של הנשר הגדול **רבינו משה בן מימון**.

על דרך עבודתי אעמוד אי"ה בהרחבה בהקדמת הספר, אך על הצורך אומר בקצרה לאוהבי הקיצורים בבחינת "ויאמר לקוצרים ה' עמכם" (רות ב, ד), שרבים הם הקיצורים מחכמי דורנו שכתבו בהלכות אלו, אך כאמור עמדה לנגד עיניהם פסיקת מרן השו"ע והחונים עליו, אשר בהרבה מן המקרים גישתם שונה מדעת רבנו הרמב"ם (אף שברוב המקרים דעת השו"ע מבוססת על שיטת רבנו הרמב"ם עמוד ההוראה). לכן לבקשת ידידי, ר' **אברהם חמדי** הי"ו, ועל ידו השני ר' **יוסף פרחי** הי"ו, אשר המריצו אותי והאיצו בי בהעלאת חיבור זה על מכבש הדפוס, נעניתי גם הפעם בהעלאת בכורי החיבור בשלושה פרקי דוגמה מהספר שעתיד להתפרסם בקרוב בחוברת "מסורה ליוסף".

כבר ידועים הדברים לא רק ביהדות תימן אלא אף מחוצה לה, כי בני תימן העריצו והקדישו את רבנו **משה בן מימון** ונשאר בכל הדורות בעיניהם כ"מרא דאתרא", כעדות

* להיות וחיבור זה עבר עיבוד ועריכה מחודשת הן בדרך המבני והן בדרך ההלכתית מנהגית, על כן השתדלתי להביא בפני הקורא את המהדורה הראשונית בתוספת מודגשת באות שונה, ויתן ה' שאוכל להדפיסו בקרוב במהדורה מושלמת.

הרמב"ן:¹

והנני מעיד עלי לפני רבותי (רבני צרפת) שמים וארץ, כי שמענו ממגידי אמת שבכל ארצות מלכות תימן קהלות רבות **עוסקים בתורה ובמצוות לשמן**, והיו מזכירים שם הרב בכל קדיש וקדיש בחייכון וביומיכון ובחיי דרבנא משה בן מימון, אשר האיר עיניהם בתורה והעמידן בקרן אורה לבטל מהן גזירות קשות וכובד המס, כי היו כטיט חוצות מרמס.²

וכל זאת משום שראוהו כמורה דרך טבעי ומקורי אחר חתימת התלמוד התואם להלך חשיבתם בפסיקת ההלכה והמחשבה ואורח-חייםם, וכפי שהעיד מהרי"ץ ב"מגילת תימן":

ויהי כאשר הגיעו ויקראו בו, ויראו כי כמוהו לא היה מן העולם הלכות פסוקות בלשון צח וקצר, כולל כל התורה, המצוות הנוהגות והבלתי נוהגות. **ויבדקו בקונטרסיהם מחכמיהם, וראו כי הדבר באו בנידון בקונטרסים**, אל מה שביאר וזיקק הרמב"ם בספריו, ויקבלוהו עליהם לרב ולשר ולקצין לעשות בדבריו בכל עניניו כמשה מפי הגבורה.³

משום כך אין זה פלא, כי הנשר הגדול עוד בחייו הבחין בעינו החודרת את דרכם הסלולה, ומיצה את הליכותיהם בלשונו הזהב בתחילת "אגרת-תימן", אשר לא נאמרה על שום עדה ולשון כי אם על יהדות תימן:

¹ מן המפורסמות, כי יהדות תימן נהגה כשיטת כהרמב"ם. ראה ר' ע' מברטנורא באגרת רבי עובדיה מברטנורא, אגרות א"י, א' יערי, עמ' 140; החיד"א, ב"מחזיק ברכה" או"ח סי' לח סק"א; ר' י' פראג'י בשו"ת מהרי"ף סי' נט וסי' סא; הרב ח' שבתי מגדולי חכמי שאלוניקי במאה ה-טז בשו"ת מהרח"ש, אה"ע סי' ב דף פה; מהרי"ץ, שו"ת פעולת צדיק ח"א [סי' ע'] ס"ט, עמ' נו. ושם, ח"ב סי' רנא, וסי' קפ עמ' רא, ובח"ג סי' י וסי' ע (ראה דבריו של החכם המלומד מ' גברא, בחכמי ישראל שבתים - מהרי"ץ, בפרק ו, "שיטתו בהלכה", עמ' 143-157). הרב ד' משרקי, הקדמה ל"שתילי זיתים"; הרב יעקב שאול אלישר, סוף המאה ה-יט, שו"ת מעשה איש, אבן העזר, סי' יב. וכ"כ חכמי בית-דין צנעא בתשובתם בנוגע לאפיית מצות בחול-המועד פסח בשנת תר"ע (1910) בספר צהר לחשיפת גנזי תימן, י' לוי נחום, עמ' רעג, ובתשובתם לרב אברהם יצחק הכהן קוק בשנת תרע"ו (1911), מסע לתימן, ש' יבניאלי עמ' 199-196; וכ"כ הרב א' אלנדאף, בשו"ת זכרונני איש, הנקרא "ענף חיים" חלק ב' סימן ל'; הרב ע' קורח, סערת תימן עמ' קא, ראה גם צט; הרב ש' יצחק הלוי בשו"ת דברי שלום חכמים, עמ' כז, וראה שם עמ' קפד.

² רר מ' בן נחמן, "כתבי הרמב"ן", ח"א אגרת ב', עמ' שמא.

³ פורסם ע"י ד' סלימאן ששון, הצופה לחכמת ישראל, שנה שביעית, התרפ"ג, עמ' 10. ראה גם דברי הרב ס' בן יהודה מנצורה (המאה ה-יט) בספרו הגלות והגאולה, עמודים 130-132; והרב א' אלנדאף (המאה ה-יט) בענף חיים, עמ' קסד. וכמו כן ראה הגר"י קאפח במבוא להרי"ף למסכת חולין עם פרוש לאחד מחכמי תימן הקדומים, עמ' 10-9; כתבים ב', "קשרי יהדות תימן עם מרכזי היהדות", עמ' 822.

על שרשי האמת יעידו גזעיהם, ועל טוב המעינות ישמידו נובעיהם... וכל היום הוגים בתורת משה, הולכים בדרך הורה רב אשי, רודפי הצדק, מחזיקי הבדק, מעמידי התורה על תלם, מקבצים נפזרי עם במלולם, **מקימי כל המצוות בדקדוקיהם במקהלותם**, אין פרץ ואין יוצאת ואין צוחה ברחובותם...⁴

לכן ראיתי אנוכי הקטן בחובת השעה ללכת בעקבות חז"ל "במקום שאין אנשים השתדל להיות איש" (אבות פ"ב מ"ו), ולאזור מותנים בתחום זה ולהביא משנה ברורה כדרכו של **רבנו משה**; ואין אני במלאכתי אלא כאוסף אחר הקציר שזרעוהו וגדלוהו ראשונים, ובפרט כי הנחני **מו"ר הגר"י קאפח** בחיים חיותו כמה וכמה פעמים, כי בנושא טהרת-המשפחה היא אינה נקבעת ע"פ ספרים או סופרים בלבד, אלא **ובעיקר** על מסורת אמותינו מדור-דור אשר לא עברה תמיד בבתי-המדרש אלא **מפה לאוזן**, מחמת הצניעות הגדולה אשר נהגו בה. **הבת קיבלה מהאם או מסבתה**, בכחינת "שמע בני מוסר אביך ואל תיטוש תורת אִמְךָ" (משלי א, ו. ראה פסחים נ ע"ב), - **אִמְךָ** דייקא. ידועים ומפורסמים דברי הנשר הגדול לכל באי בית-המדרש שהוא כלל גדול בהוראה אשר אין עליו חולק "**שהקבלה והמעשה עמודים גדולים בהוראה ובהן ראוי להיתלות**" (שמיטה ויובל פ"י ה"ז)[(1)].

לכן אף אם תשעים ותשעה יאמרו לך כך וכך כתבו הפוסקים, ואחד יאמר מהו מסורת אמותינו, לזה שומעים שאמר כהלכה⁵ (ראה כיו"ב בפאה פ"ד ה"א-ב). על זה הוכיח מכבר משה רבנו על העתיד לבוא במפורש מפני בני נכר, שהגאולה השלמה בוא תבוא, רק על יסודות איתנים "שאל אביך ויגדך זקנך ויאמרו לך" (דברים ל"ב, ז. ועיין רמב"ן שם).

לפני תפילת נעילה, חב אני בהכרת טובה וברכה לידידי ר' **תמיר רצון** הי"ו אשר ידיו רב לו אם בליטוש החיבור וניסוחו למען ירוץ הלומד/ת בו, והן בהארותיו והערותיו בדבר

⁴ **אגרת תימן**, מהדורת מוסד הרב-קוק, בתרגומו של הגר"י קאפח, ירושלים תשמ"ז, עמ' טו-טז.

⁵ ראה עוד כיוצא בזה מה שכתב רבנו הרמב"ם: "אבל קביעתו דברי יחיד ורבים, לפי שפעמים תהיה ההלכה **כיהיד**, ורצה ללמדך שאם היתה סברא נכונה וברורה שומעים אפילו ליחיד ואע"פ שרבים חולקים עליו" (הקדמה לפירוש **המשנה** זרעים, מוסד הרב קוק, בתרגומו של הגר"י קאפח (ללא המקור בערבית), עמ' יג. ראה גם שם, עמ' כה. הקדמה למסכת אבות, עמ' רמז. ראה גם **בספר המצוות**, מוסד הרב קוק, בתרגומו של הגר"י קאפח (ללא המקור בערבית), הקדמה, עמ' ו. ראה גם **במשנה תורה**, הלכות קידוש החודש, סוף פרק יז. ראה גם **במו"נ**, מוסד הרב קוק, בתרגומו של הגר"י קאפח (ללא המקור בערבית), ח"א פנ"ז עמ' פט, הער' הגר"י קאפח 1. שם, ח"ב פט"ו עמ' קצו, והערת הגר"י קאפח 15. שם, ח"ב פ"ל עמ' רלג, והער' 21. ראה גם **באגרות הרמב"ם**, מוסד הרב קוק, בתרגומו של הגר"י קאפח, עמ' פה, והער' 68. שם, עמ' פט, והער' 9. שם, עמ' צ הער' 20. שם, תשובה לתלמידו ר"י בן יהודה, תשובה ח' עמ' קכח, והער' 46. שם, נספח ב' עמ' קנה. שם, עמ' קעב סיכום דבריו של הרמב"ם ע"י הגר"י קאפח ב"תוכן ענינים". ראה **שו"ת הרמב"ם**, מהדורת בלאו, ח"ג עמ' 144.

הלכה.⁶ נוסף על זאת, העביר לרשותי בחפץ לבו תשובות כת"י של מו"ר הגר"י קאפח זצ"ל, וגם כשישים שאלות ותשובות מוקלטות ומתועדות בהל' אסורי ביאה ואישות (עוד בידו מאות תשובות בנושאים אחרים ומגוונים, יזכהו השם להגדיל תורה ולפרסמם ברבים), אשר שאל את כבוד מו"ר הגר"י קאפח זצ"ל והשיבו כדרכו בדרך קצרה וברורה, ואשר ליטשם וערכם ידידי מנוער, ר' איתמר כהן הי"ו. ואין המצוה נקראת אלא על שם גומרה הלוא הוא שלוחא, דרבנן ידידי ר' זהר סולמי הי"ו, העומד לצדי פה בעיר מודיעין ת"ו.

סהדי במרומים כי לא באתי לגדל את שמי אלא לתועלת הרבים החפצים בטהרת משה. תפילתי שיתקבל חיבור זה הלכה למעשה בבחינת "תפארת בנים אבותם" (משלי יז, ו), ואם זכיתי להחזיר עטרה לראשה והיה זה שכרי ושכרכם, וכאן מעל במה זו הנני מבקש מהקוראים, בעלי תורה החפצים להגדיל תורה ולהאדירה, את הערותיהם והארותיהם המחכימות בנושא זה.

החפץ בטהרת משה

צפניה בלאמו"ר רצון ערוסי הלוי

⁶ יש לציין, כי רוב ההוספות או השינויים אשר נעשו בקביעה ההלכתית מנהגית אשר עברו על חיבור זה נעשה בעקבות עבודת מחקר מדוקדק "מסורת הנשים" המבוסס על עדויות נשים חכמניות מבנו"ת מכל מחוזות תימן אשר נעשה בטוב טעם ע"י רעייתו נו"ב שתחי'.

חלק א – דיני נידה

פרק א: מהי נידה?

כתם ודם

בראיית האשה ישנם שני סוגי ראיות שדיניהם שונה - **כתם ודם**.

דם - ראייה של דם **וסת** (מחזור) שיצא מרחמה⁷ שמלווה תמיד **בהרגשה** - האשה טמאה מן התורה שנאמר "דם יהיה זובה בבשרה" (ויקרא טו, יט), עד שתרגיש בבשרה (נדה נז ע"ב אסו"ב פ"ט ה"א).

אישה הטמאה מן התורה, אפילו אם היה כתם הדם קטן ביותר, ואפילו היה על בגד צבעוני - הרי היא טמאה, וצריכה להפסיק בטהרה, ולספור שבעה נקיים ולטבול.

טומאה זו להיום אינה כטומאה שהיתה בזמן שבית המקדש היה קיים,⁸ אלא איסור תשמיש (קיום יחסים) עם בעלה (אסו"ב פ"ד ה"א) וכן כל קירבה גופנית אליה (אסו"ב פ"א ה"ל [יז] (יח)).

הבא על הנדה במזיד חייב כרת,⁹ ובשוגג חייב קרבן חטאת קבועה¹⁰ (ספר המצוות, לאוין שמ"ו).

כתם - ראיית דם עקב **סיבות אחרות** שאינה מלווה **בהרגשה**, רק אחרי שיתקיימו תנאים מסוימים (שיפורטו להלן בדיני כתמים פרק ב') - טמאה היא **מדרבנן** (אסו"ב פ"ט ה"ב).

כתם נקרא גם **כשברור** לאישה שהדם הנמצא יצא ממקורה (מרחמה), אלא שלא הרגישה ביציאתו.¹¹

⁷ אשה שיצא דם מרחמה בין בצורה טבעית או באונס ע"י גורם חיצוני (קפיצה, בדיקה) - טמאה טומאת נדה מן התורה (רמב"ם אסורי ביאה פ"ה ה"א). אין צורך שיצא הדם מחוץ לגופה, אלא כיון שיצא מהרחם לפרוודוד (צוואר הרחם, נרתיק) - האשה טמאה נדה (שם, פ"ה ה"ב). טמאה האשה ביציאתו בין אם הוא יצא בשעת וסתה ובין שלא בשעת וסתה (שם, פ"ה ה"א).

⁸ ראה משנה תורה, ספר טהרה ה"ל מטמאי משכב ומושב.

⁹ להגדרת עונש זה, ראה ה"ל תשובה פ"ה ובביאור הגר"י קאפח, אות ד-ה.

¹⁰ להגדרת קרבן זה, ראה ה"ל שגגות פ"א ה"ה, ולהגדרת שגגה ראה שם, פ"ב.

¹¹ טהרת הבית ח"א סי' א סע"ג, בהערה האריך להוכיח מהראשונים ודחה את הסבורים להחמיר בזה עיי"ש, וכן נראה מביאור הגר"י קאפח אסו"ב פ"ט אות יז, שכתב שאשה שראתה כתם ללא הרגשה בבגד צבעוני - טהרה אף שניכר שהוא דם שרגילה לראות בזמן וסתה, וראה עוד בביאורו שם אות א.

גם אישה הטמאה מדרבנן - צריכה להפסיק בטהרה, ולספור שבעה נקיים ולטבול (אסו"ב פי"א ה"י[יא]). לעניין אם יום מציאת הכתם נכלל בשבעה נקיים עיין פ"ב בדיני כתמים).

מהי הרגשה

ההרגשה שגורמת טומאה מן התורה תלויה בפעילות גופנית שבאישה, כלומר קודם שיבוא הדם תרגיש בעצמה שהיא מפקת או מתעטשת או כמין כאבים בבטנה או כמין צמרמורת עוברת בגופה וכיוצא בזה¹² (אסו"ב פ"ח ה"א, ופ"ט ה"א. הל' מטמאי משכב ומושב פ"ד ה"י[ו]). יש הרואה דם תוך כדי הרגשה, ויש הרואה דם אחרי שעה או שעתים (מטמאי משכב ומושב פ"ד ה"י[יא]).

הרגשה כמו פתיחת פי-המקור (הרחם)¹³, או זיבת דבר לח¹⁴ - אינם הרגשה כלל, והרואה במקרים אלו דינה כרואה כתם שיבואר להלן.

ראייה בלא הרגשה

אישה שבדקה עצמה בדיקה פנימית ומצאה דם לפנים בפרוזדור¹⁵ (צוואר הרחם, נרתיק) אף שלא בא בהרגשה, הרי היא בחזקת טמאה מן התורה, כי חזקה שבא בהרגשה (אסו"ב פ"ה הל' [ה-ו] ה), ופ"ט ה"א), ויש להניח כי הרגשת הבדיקה הקהתה¹⁶ את ההרגשה הגופנית שמטמאת מהתורה (לגבי צורת הבדיקה - יפורט בדיני הפסק טהרה פרק יג).

¹² עפ"י רבנו, ההרגשה היחידה שהאישה טמאה מהתורה היא פעילות גופנית חיצונית, ביאור הגר"י קאפח שם פ"ה ה"א אות ב, ופ"ט ה"א[א-ב], אות א.

¹³ ראשון הפוסקים שמזכיר הרגשת פתיחת פי-המקור הוא בעל תרומת-הדשן (סימן רמו), ומרן הש"ע נמשך אחריו (סימן קצ סעיף א). להחשיב פתיחת פי-המקור כהרגשה הנה בעייתית, ולא בגלל שאין לה שום מקור בחז"ל, אלא מכיוון שהיא הרגשה פנימית מאוד, שנשים אינן יכולות להרגיש כלל, ואפילו אם מרגישות, אינן מבינות מה הרגישו וטועות או מסופקות במקום המדויק של הרגשה זו (ראה בהרחבה בשו"ת יביע אומר ח"ה סימן טו אות ב'. קדושת ישראל פ"ה ה"ג הע' ג).

¹⁴ היו שסברו, כי הרגשת זיבת דבר לח שמה הרגשה וטמאה מן התורה כהרב נודע ביהודה ועוד, אך ראה להגר"ע יוסף (טהרת הבית ח"א סי' א סעיף ד בהערה) שהביא, חבל אחרונים שדחו דבריו, והעלה להלכה שהעיקר שטמאה רק מדרבנן ככתם. ראה ביאור הגר"י קאפח הל' מטמאי משכב ומושב פ"ד אות ט.

¹⁵ עפ"י כת"י תימן, ולא "בפרוזדור" עפ"י הדפוסים. ראה פ"ה בביאור הגר"י קאפח אות ו, וילקוט שינויי נוסחאות פרנקל פ"ה ה"ג.

¹⁶ מלשון: ערפול, טשטוש, השיחה את תשומת לבה מהרגשה.

כל זה דווקא כאשר בדקה עצמה בבגד (עד) בדוק, אבל אם ראתה בלי בדיקה או בדקה עצמה בבגד מלוכלך או ספק מלוכלך - היא אינה טמאה מן התורה, ויש שאף לא טמאה מדרבנן (ראה שם פ"ד הל' [יט- כ] (יח)) כפי שיפורט בדיני כתמים.

ראוי להחמיר שאם נמצא כתם אחרי תשמיש כמו ראיית דם ולא כתם, יש לחוש שמחמת התשמיש הוקהתה ההרגשה (דרכי טהרה עמ' יב, וכנ"ל מסברא).

הרגשה בלא ראייה

אישה אשר הרגישה הרגשה מהתורה, אך כשבדקה עצמה לא ראתה כלום, היא אינה טמאה ונשארת בטהרתה,¹⁷ ולכן אין הבדל אם לא ראתה כלום או ראתה מראה טהור (טהרת הבית ח"א עמ' שמא ובהערה).

בדיקת רופא

רופא שבדק את האישה¹⁸ ופתח את רחמה, אפשר שלא יצא ממנה דם כלל,¹⁹ ולכן אם לא ראתה דם אחרי הבדיקה הרי היא בטהרתה, אף אם נבדקה בתוך ימי ספירת שבעה נקיים, הרי היא בחזקת טהורה כל זמן שלא ראתה דם. אם ראתה דם מהבדיקה - טמאה,²⁰ אלא אם כן הורה הרופא שהדם הוא מחמת חיכוך וטיפול במקום ואינו דם הבא ממקור הרחם (כן נראה פשוט מסברה שדינה בזה כדם מכה ופצע שאינו מטמא כלל).

נידה וזבה

מדין תורה יש שתי טומאות לאישה: נידה וזבה (אסו"ב פ"ו הל' [ב-ג] (ב-ד)). ישנם הבדלים רבים ביניהם לעניין קרבנות בזמן שבית המקדש היה קיים, לעניין שבעת ימי נקיים שזבה חייבת לספור, ועוד (שם פ"ו הל' [ו] (ח)). אך בנות ישראל החמירו על

¹⁷ הפוסק היחידי שטמא הוא דעת תרומת הדשן (סי' רמו), ונמשך אחריו מרן השו"ע בלשון "יש מי שאומר שהיא טמאה" (סימן קץ סעיף א'). הרבה תמהו על חומרתו של בעל תרומת הדשן, וכ"כ הרמ"א בדרכי משה (ריש סימן קפח): "...ולא ראיתי לשום אחד מן הפוסקים שכתב לטמאות בהרגשה בלא ראייה כלל, לפיכך דברי התרומת הדשן צריך עיון", ראה באריכות בטהרת הבית ח"א סי' ז סע' א בהערה, שהביא גם את דעת הרדב"ז, שתקף בהריפות את חומרתו של בעל תרומת הדשן (שם עמ' שלה), וראה עוד הע' 11.

¹⁸ באצבע או במכשיר. כמובן שהבדיקה מותרת רק אצל רופא שאינו פרוץ (תשובת הגר"י קאפח לת' רצון).

¹⁹ טהרת הבית ח"א סי' יא סעי' ז, ובהערה שם האריך והוכיח כי לדעת הרמב"ם העיקר להלכה שיש פתיחת-הקבר ללא דם, וראה בביאור הגר"י קאפח אסו"ב פ"ה אות כג. שם פ"י אות כח. יש המחמירים בכל מקרה מכיוון שסוברים שאין פתיחת-הקבר ללא דם (יש השואלים בגודל המכשיר והפתיחה).

²⁰ תורת הטהרה פ"ג סעי' כ.

עצמן חומרה יתירה, שכל בת-ישראל שתראה דם (עם הרגשה) אפילו טיפת דם כחרדל, סופרת שבעת ימי נקיים אחרי שפסק דמה כמו "זבה גדולה", וטובלת בליל שמיני, ואחר כך תהא מותרת לבעלה. אחד הטעמים לכך, כי בימי חכמי התלמוד נסתפק להן בראיות הדמים ונתקלקלו הוסתות, ולא היה כוח בנשים למנות ימי נידה וימי זיבה (שם פי"א הל' ג-ד).

דין זה, אף שהוא ביסודו חומרה, נהגו כולן בכל מקום שיש שם ישראל (שם פי"א ה"ד). והיא הוגדרה ע"י חז"ל כהלכה פסוקה (ברכות לא ע"א).

פרק ו: דיני וסתות

הקדמה

יש נשים שיש להן וסת קבוע, ויש נשים שאין להן וסת קבוע. רוב רובם של הנשים בימנו אין להן וסת קבוע*.

היאך קובעת וסת?

אישה שראתה דם וסת (מחזור) ג' פעמים, בהפרש ימים שווה בין וסת לוסת - קבעה וסתה והנה בעלת וסת קבוע.

אישה שקבעה וסתה וראתה פעם או פעמים ביום שונה מקביעותה - לא עקרה את קביעותה. לדוגמה, רגילה לראות ביום העשרים, ופעם אחת ראתה ביום העשרים ושלושה - אינה עוקרת את קביעותה, ונשארת כבעלת וסת קבוע ליום העשרים (בדבר פרישותה ראה בפרק ז').

היאך עוקרת או משנה וסת קבוע?

אישה בעלת וסת קבוע וראתה ג' הפלגות שוות בשונה ממה שקבעה - עקרה את קביעות וסתה הקודם, לוסת קבוע החדש. לדוגמה, היתה רואה אחת לעשרים יום, וראתה אח"כ ג' פעמים כל עשרים ושלושה יום - שינתה את קביעות וסתה הקודם (כל עשרים יום), לוסת קבוע של עשרים ושלושה ימים (בדבר פרישותה ראה בפרק ז').

אישה בעלת וסת קבוע, שראתה ג' הפלגות שונות ושאינן קבועות - עקרה את קביעותה והנה בעלת וסת שאינו קבוע. לדוגמה, קבעה אחת לעשרים יום, וראתה אחרי עשרים ושלוש יום, ואח"כ ראתה אחרי עשרים וחמש יום, ואח"כ ראתה אחרי עשרים וששה יום - עקרה את קביעותה והנה נחשבת בעלת וסת שאינו קבוע (בדבר פרישותה, ראה בפרק ז').

סוגי הוסתות

* רוב ככל נשים מבנו"ת בתימן מעידות, כי וסתן היה קבוע להפלגה מדוקדקת.

לדעת רבנו הרמב"ם, יכולה האישה לקבוע באחת משני סוגי וסתות.²¹

א. וסת ההפלגה (=מרחק) - דהיינו שיש מרחק ימים קבוע בין ראייה לראיה. לדוגמא שרואה כל עשרים ושמונה יום. וסת זו היא השכיחה והמצויה

בין הוסתות הקבועות, **ועל פיה נהגו הנשים בתימן.**

ב. וסת הדילוג - דהיינו שראייתה משתנה ומתאחרת בכל פעם ביום אחד לפי סדר קבוע. לדוגמה, ראתה כעבור שלושים יום מהראיה הקודמת, ואח"כ ראתה כעבור שלושים ואחד יום, ואח"כ ראתה כעבור שלושים ושנים יום – הנה בעלת וסת הדילוג. וסת זו נדירה מאוד.

שאר סוגי הוסתות שהזכיר מרן השו"ע (סי' קפט), אין רבנו הרמב"ם והרמב"ן (מגדולי הרופאים) מכירים בהם לפי השכלתם במדעי הרפואה והטבע.²² אולם * [כיום] ישנן נשים הנוהגות כשיטת השו"ע.²³

²¹ אסו"ב פ"ח ה"א.

²² כבר דחה הרמב"ן את מציאותן של קביעות וסתות עפ"י יום בחודש העברי, שהרי אין רחמה של האשה יודע אמת חודש מלא או חסר, והאם שנה מעוברת או לא, וכך לשונו: "וקורא אני עצמי מקרא זה פליאה דעת ממני נשגבה לא אוכל לה כי הוסתות מזל יום גורם או מזל שעה גורם שיהא תלוי ביום השבוע או ביום החדש, שהרי להפלגות שוות הדין נותן כן שכבר נתמלאה סאתה של זו, וכן דרכן של נשים כולן... ולפי דעתי בענייני לא יפה כוונו הראשונים בחלוקי הוסתות, שאני אומר אין וסת אלא להפלגה שווה לפי שהאורח בזמנו בא, מתמלא ונופצת בזמן קבוע שכן **טבען של בני האדם** וכיו" (חידושי הרמב"ן לדה"פ סד ע"א) ושם עמד וברא את פשטי דברי חז"ל. אולם הרשב"א במשמרת הבית (תורת הבית, בית שביעי פ"ג) השיג על כך "שכל מה שבית-דין שלמטה עושה בית-דין שלמעלה מסכימין עמה, דכתיב אשר תקראו אתם וכו' (ויקרא כג, ד)... וסומכין בקיבוע חודשים ועיבור שנים במקום כריתות כחמץ בפסח ושחיטת הפסח ועיניו יוהכ"פ". אך נראה כי הרמב"ם והרמב"ן היו משיבים שיש מקום לחלק בסמכות בית-דין בפסיקה לבין קביעת המציאות. שהרי פשוט שכל פסק של בית דין דלמטה – בית דין למעלה מסכימים, שהרי "לא אמר ובאת אל הנביא, אלא אמר ובאת אל הכהנים הלויים ואל השופט. וכבר האריכו חכמים בענין זה מאד מאד והוא הנכון" (הקדמת הרמב"ם לסדר זרעים עמ' ז-ח מהדורת הגר"י קאפח), אבל לעניין המציאות "אין המציאות נמשכת אחר הסברות, אלא הסברות נכונות נמשכות אחר המציאות" (מו"נ, ח"א פל"ד עמ' נא ד"ה "ואתה יודע". שם, ח"א פרק עא. שם, ח"ב פ"א ע"א עמ' קכה ד"ה "וכבר הודעתיך". שם, ח"ג סוף פ"ד עמ' שה), הרי יסוד תורתנו הוא **שלא ישתנה הטבע לעולם**, ואם ישתנה - לזמן קצר ומוגבל לצורך נס (מו"נ ח"ב פרקים כח-כט. ראה בפירושו המשנה אבות ה, ו. בהל' תשובה ט, ב כתב שגם בימות-המשיח לא ישתנה דבר בטבע). וכך כתב רבנו הרמב"ם על אותם חכמים הנוטים אחרי הנמנעות "כי **המוני בעלי התורות** יותר חביב עליהם וערב לסכלותם לעשות את התורה והשכל שני קצוות הסותרים זה את זה, ומבארים כל דבר נגד המושכל וטוענים בו שהוא נס, ומתרחקים מכך שיהא דבר על דרך הטבע, בין במה שסופר ממה שעבר, ובין במה שרואים במצב הנוכחי, ובין במה שנאמר שהוא יארע בעתיד. ואנחנו שואפים לאחד בין התורה והמושכל ונתאר **כל הדברים כפי סדר טבעי אפשרי בכל אלה**, זולתי מה שנאמר בו בפירוש שהוא נס ואין שם אפשרות לבארו כלל, רק אז ניאלץ לומר שזה נס" (אגרות הרמב"ם עמ' פז מהדורת הגר"י קאפח). ושאר הוסתות הינם בבחינת מעשה ניסים (כ"כ הגר"י קאפח אסו"ב פ"ח ה"א אות 1), ואין למדים או מזכירים מעשה ניסים, ראה ברכות ס ע"א, יבמות קא ע"ב, חולין מג ע"א וכיו"ב.

פרק ז: פרישה סמוך לוסת

הקדמה

אסרו חכמים לאדם תשמיש עם אשתו סמוך לוסתה (מחזור), שמא תראה דם בשעת מעשה²⁴ (אסו"ב פ"ד ה[י"א][יב]), אולם מותרים הם בקרבת בשר (חיבוק ונישוק) כל אימת ולא הרגישה או ראתה דם בפועל.²⁵

* כן עולה מעדויות נשים בכל מחזות תימן בתימן שלא נהגו אלא בהפלגה בלבד, וכן נהגו בבית משפחת מהרי"ץ, שלא כמו שהעלה מהרי"ץ בשע"ט, ראה בהע' 20.
 23 ראה שערי טהרה למהרי"ץ סי' ג שהביאו.

שיטת מרן השו"ע (סי' קפט) מתבססת בעיקר עפ"י שיטת הרשב"א, והוא: שישנם שני סוגי וסתות עיקרים (א) וסתות הזמן (ב) וסתות הגוף. כל סוגי הוסתות והאפשרויות מגיעות לכדי תשעה סוגי וסתות כפי שיבואר. לכן ראוי לפשוט ספיקות בקביעת וסתות לפני חכם כי חלקן פשוטות וחלקן מורכבות. וכן מומלץ שתרושום בלוח מיוחד על מנת שלא תתבלבל בספירותיה.

וסתות זמן

- א. **וסת ההפלגה** - דהיינו וסת שבו יש מרחק ימים קבוע בין ראייה לראייה.
- ב. **וסת החודש** - ראייה החוזרת ונשנית ביום מסוים וקבוע בחודש העברי.
- ג. **וסת השבוע** - ראייה המגיעה ביום מסוים בשבוע, כעבור מספר שבועות.
- ד. **וסת דילוג והחודש** - ראייה המגיעה בתאריך המשתנה כל חודש בצורה קבועה, כגון א' תשרי, ד' מרחשוון, ז' כסלו וכדו'.
- ה. **וסת דילוג והפלגה** - ראייה המגיעה בהפלגה הולכת וגדלה או יורדת ופוחתת בצורה קבועה, כגון פעם אחר עשרים יום, ופעם אחר עשרים ושנים יום, ופעם אחר עשרים וארבעה יום וכדו'.
- ו. **וסת הסירוג** - וסת המופיעה בתאריך קבוע בחודש, אך לא בכל חודש אלא כל מספר חודשים קבוע.
- ז. **וסת הכפול** - ראייה המורכבת משתי וסתות שונים, כגון וסת ההפלגה ווסת החודש.
- ח. **וסתות הגוף** - לפעמים הם באים ביחד עם וסתות הזמן, ולפעמים בנפרד.
- ט. **וסת הגוף בגין סיבה או גורם חיצוני** - ראיית דם שבאה אך ורק עם פעולה כגון התעמלות או קפיצה, או אפילו באכילת מאכל חריף או חמוץ וכדו'.
- י. **וסת הגוף בגין תחושות גופניות** - לפני ראייתה מרגישה צמרמורת או כאבים באגן או פיהוקים וכדו'. זהו סימן לבוא הוסת, המצוי ברוב הנשים (דרכי טהרה פ"ז).

²⁴ דעת רבנו הרמב"ם, שאיסור זה הוא בתורת איסור דרבנן, וכן נראה דעת השו"ע (סי' קפד סעי' ב, י), וכל דרשת הפסוק "והזרתם על בני ישראל מטומאתם" (ויקרא טו, לא) הוא אסמכתה בלבד. ראה ביאור הגר"י קאפח שם אות יד, טהרת הבית ח"א, עמ' מ בהערה.

²⁵ ביאור הגר"י קאפח אסו"ב פ"ד אות יד, וכך פירשו רוב הפוסקים, לכן אין לחוש לדעת המחמירים. ראה טהרת הבית ח"א, עמ' סו-ז בהערה, וכן העלה מהרי"ץ בשערי טהרה סי' סעי' ב [ובני אשכנז מחמירים בחיבוק ונישוק]. **יש המחמירים** שנמנעים לישון יחדיו במיטה אחת בזמן הזה, מחשש שמא תוך כדי שינה תראה ולא תבחין עד שתקום ונמצא שהם ישנים בעבירה (טהרת הבית ח"א עמ' סז).

זמני הפרישה

כמה הוא זמן הפרישה המוגדרת "סמוך לוסתה"?

עונה, שהיא יום או לילה. אם רגילה לראות ביום, הרי הם אסורים בתשמיש ביום, במשך כל היום [תשמיש ביום האם אסור או מותר ראה פי"ז]. ואם היא רגילה לראות בלילה, הרי שהם אסורים בתשמיש בלילה, במשך כל הלילה (אסו"ב פ"ד ה"א)[יב].²⁶ אין זה משנה אם האישה רגילה לראות בחצי היום או בחצי הלילה, ולא ראתה עד זמן זה, זמן הפרישה מתחילה מתחילת היום עד סופו, או מתחילת הלילה עד שתזרח החמה (אסו"ב פ"ד ה"ב)[יג].²⁶

עלינו להבחין בין זמן פרישה באישה בעלת **וסת קבוע** (ראתה ג' הפלגות שוות), לבין אישה שאינה בעלת **וסת קבוע** (שאינן ראיותיה קבועות ושוות בימי ההפלגה).^{*}

בעלת וסת קבוע

אישה בעלת וסת קבוע, לדוגמה, רגילה לראות אחת לעשרים יום, הרי עליה לפרוש ביום העשרים ביום או בלילה, לפי הרגל ראיותיה (ביום או בלילה). אם עבר יום זה ולא ראתה הרי שהיא עדין בהיתרה, ומותר לה מן הדין בתשמיש עם בעלה ללא בדיקה לפני מעשה (אסו"ב פ"ד ה"ב)[יג].²⁷

אישה בעלת וסת קבוע, לדוגמה, רגילה (לכה"פ ג' הפלגות = ד' ראיות) לראות אחת לעשרים יום, ופעם אחת ראתה ביום העשרים ושלושה - פורשת ביום קביעותה (העשרים) וגם ביום העשרים ושלושה. ראתה אח"כ ביום העשרים וחמשה - פורשת ביום קביעותה (העשרים) וגם ביום העשרים וחמשה, ולא ביום העשרים ושלושה כי לא נקבע בשלוש פעמים (אסו"ב פ"ח ה"ז)[ח]. ראתה אח"כ שוב ביום העשרים - פורשת רק ביום קביעותה.

²⁶ יש המחמירות לפרוש במשך יממה (שיטת האור זרוע) ולא עונה, והרבה פוסקים חשו לדבריו (בית חדש, השפתי כהן, הבן איש חי ועוד). אך מנהג בנות תימן כהלכה וכעיקר הדין, ולא מנעו עונתה במשך יממה. לכן מי שנהג להחמיר רשאי לבטל מנהגו ע"י התרה לחומרה, טהרת הבית ח"א עמ' נה-נט בהערה. מהרי"ץ בשערי טהרה סי' ב לא זכר כלל מעונת אור-זרוע כי לא נהגו בה. יש מחכמי זמננו, שהורו להחמיר כדעת האו"ז, כי יש שינוי הגופות והזמנים, אך הכלל בהלכה (א) יסוד תורתנו שלא ישתנה הטבע לעולם אלא לזמן קצר ומוגבל לצורך נס (ראה באריכות הערה 20). (ב) אין לנו רשות לגזור גזרות אחרי חתימת התלמוד, כפי שהעלו רבותינו הראשונים הרא"ש (שבת פ"ב סי' טו); מגיד-משנה (הלכות חמץ ומצה פ"ה הל' ט); שו"ת הריב"ש (סי' שצ); מרן הבית-יוסף או"ח (סי' תסב); הרדב"ז בשו"ת (סי' קמט וקסג); יחו"ד ח"ב סי' מט.

^{*} רוב ככל בנו"ת מעידות כי הן בעלת ווס"ק ולא הכירו ווסת שאינו בזמן מדויק, וע"כ אינן מכירות סוג פרישה בנשים שאין להם ווס"ק.

²⁷ ראה שו"ע סי' קפד סעי' ט, שהביא דעות חלוקות, ובסי' קפט סעי' ד הביא דעה אחת, שצריכה בדיקה לפני תשמיש. יש שהכריעו בשיטתו, שאין צריך בדיקה מן הדין רק לחומרה, אך יש שהכריעו שלכתחילה תבדוק עצמה לפני תשמיש (דעת הרמ"א שמנהגם להחמיר). דעת המהרי"ץ בשערי טהרה סי' ב' סעי' ג שהאשה צריכה לבדוק לפני תשמיש.

אישה שעקרה קביעותה פורשת ביום קביעותה החדש. כגון, הייתה רגילה לראות אחת לשלושים יום, ואח"כ ראתה ג' פעמים אחת לעשרים ותשעה – פורשת ביום העשרים ותשעה, מכוון שעקרה את קביעותה הישנה. אישה שקבעה אחת לעשרים יום, וראתה אחרי עשרים ושלוש יום, ואח"כ ראתה אחרי עשרים וחמש יום, ואח"כ ראתה אחרי עשרים ושישה יום – עקרה את קביעותה ופורשת כבעלת וסת שאינו קבוע, ראה דינה בהמשך.

בעלת וסת שאינו קבוע

אישה שאינה בעלת וסת קבוע, חוששת ופורשת ביום הוסת האחרון שראתה. לדוגמה, ראתה אחרי עשרים וחמשה יום, ואח"כ ראתה אחרי עשרים ושלושה יום - פורשת ביום העשרים ושלושה.

לדעת רבנו הרמב"ם, אישה שאין לה וסת קבוע, אינה צריכה לפרוש בתאריך החודש העברי האחרון,²⁸ ולא בעונה בינונית²⁹ (יום השלושים לראיה האחרונה), וכן הוא מנהג בנות תימן,³⁰ וכשעבר עונת הפרישה ולא ראתה הרי שהיא מותרת לבעלה רק עם בדיקה. אך [כיום]* יש שהחמירו כשיטת השו"ע לפרוש בשלושת התאריכים הבאים: א. זמן ההפלגה האחרון. ב. תאריך חודשי האחרון (כמובן עברי). ג. עונה בינונית - יום השלושים מהראייה האחרונה. כשעברו ימים אלו ולא ראתה הרי שהיא מותרת בתשמיש עם בעלה.

בדיקה בעונת הוסת (עונת הפרישה)

²⁸ שהרי אין לה ברחמה לוח שנה עברי, שיודע מתי חודש-מלא ומתי חודש-חסר, והאם השנה מעוברת או לא. ראה לעיל פרק ו הערה 20 לגבי דעת הרמב"ם והרמב"ן בזאת.

²⁹ עונה בינונית לא נזכרה כלל בהרמב"ם, וראה בטהרת הבית ח"א עמ' עז-עט שהביא להקת ראשונים שלא חששו לעונה בינונית. כמו כן השיב הגר"י קאפח לת' רצון שאינה צריכה לחוש לוסת החודש או עונה בינונית.

³⁰ ראה ב"זרע שלום" להר"י צארום, וכן בשערי קדושה להר"י עוזרי (הובאו דבריהם בקדושת ישראל פ"ד הע' יח) שלא זכרו כלל מלחוש לעונה בינונית אלא כתבו בפשיטות כדברי הרמב"ם, ודברי מהרי"ץ בשערי טהרה סי' ב סעי' ג אינם ברורים בזה עיי"ש בארות יצחק אות יא. לכן אין לנו אלא להחזיק כעיקר הדין וכמנהג אבותינו כפי שהעלה הרמב"ם ורבים מגדולי הראשונים.

* כן עולה מעדויות בנו"ת בתימן.

אישה בעונת וסתה **לכתחילה** צריכה לבדוק את עצמה.³¹

עבר זמן וסתה ולא ראתה או לא בדקה

אישה שעבר עונת וסתה ולא ראתה או לא בדקה את עצמה, יש להבחין בין אם היא בעלת וסת קבוע, או שאינו קבוע.

בעלת וסת קבוע - מעיקר הדין אינה צריכה לבדוק לפני תשמיש,³² אבל רשאית לנהוג במידת חסידות כמנהג הצנועות שבודקות עצמן תמיד לפני תשמיש (אסו"ב פ"ד ה' [טו] (טז)).

יש הנוהגות לחוש לשיטות הראשונים שמחייבים בדיקה לפני תשמיש.³³

אינה בעלת וסת קבוע - דעת רבנו הרמב"ם שמותרת לבעלה רק אחרי שתבדוק את עצמה לפני תשמיש (אסו"ב פ"ד ה' [טו] (טז), פ"ח ה' [ב] (ג)).

אולם [כיום] יש הנוהגות כשאר שיטות הראשונים והשולחן ערוך שאין צריכה בדיקה לפני תשמיש.³⁴

³¹ כך נראה מלשון רבנו, אסו"ב פ"ח ה' [יא] (יג) והל' מטמאי משכב ומושב פ"ד ה' [ט] (ה), וזאת משום שחזקה שתראה בזמן וסתה. כ"כ גם השו"ע בסי' קפד סעי' ט, ובסי' קפט סעי' ד. ומהרי"ץ בשערי טהרה (סי' ב סעי' ב) כתב "ויש שיטה לקצת חכמים שצריכה לבדוק עצמה בשעת וסתה". ודבריו אלו אינם ברורים, כי לפי הרמב"ם והשו"ע חייבת לבדוק כאמור, ולמה תלה במקצת חכמים או בלשון "חומרה"? (ראה בארות יצחק שם אות ט).

זמן הבדיקה - דעת הגר"ע יוסף שהעיקר שתבדוק את עצמה קרוב לסוף העונה, אך טוב לבדוק בתחילה וסוף העונה (טהרת הבית סי' ג סעי' ב ובהערה). ויש המורים אחרת, ראה ב"שבט הלוי" סיכום ההלכות קפד סעי' ט ס"ק א, ובדרכי טהרה עמ' ס.

צורת הבדיקה - לדעת רבינו הרמב"ם ועוד היא בדיקת קינוח חיצונית, ולדעת מרן השו"ע היא בדיקת חורין וסדקין (סתם בדיקה בדברי השו"ע היא בדיקת חו"ס. ראה סי' קצו סעי' ו, ופתחי תשובה סי' קפד ס"ק טז, טהרת הבית ח"א עמ' קכו והערה עמ' קכה). ומנהג בנו"ת בבדיקת קינוח, אולם כיום רבות מבנו"ת למדו להחמיר בבדיקת חורים וסדקין. עוד יבואר בהמשך. מהרי"ץ בשערי טהרה העתיק את לשון מרן השו"ע, אולם מעדויות בנות תימן כאמור עולה כי הסתפקו בקינוח, וברור כי המנהג נקבע ע"פ עדות ומסורת הנשים.

³² כך נראה מסתימת לשון רבנו אסו"ב פ"ד ה' [ב] (ג), שהתיר לשמש ללא בדיקה לפני תשמיש, וראה להמ"מ בדעת הרמב"ם אסו"ב פ"ח ה' [יא] (ג) שלא כהרמב"ן. ראה להר"ן בשבועות פ"ב הל' גדה שכתב שלדעת הרי"ף והרמב"ם אף שבשעת הוסת צריכה בדיקה, מכל מקום אם עבר הוסת ולא בדקה ולא הרגישה - טהורה לבעלה בלא בדיקה; וכ"כ בשו"ת הרדב"ז ח"ח סי' קלה, וכ"פ האו"ז ח"א סו"ס"י שנה, וראה עוד להבית יוסף סי' קפו.

³³ כשיטת השו"ע, ראה בסי' קפד סעי' ט, ובסי' קפט סעי' ד. וראה שם בט"ז ובש"ך שיישבו כל אחד בדרכו את הסתירה בדברי מרן, והרמ"א העיד שהמנהג לבדוק. ראה בטהרת הבית ח"א עמ' קכה-קכט; ומהרי"ץ בשערי טהרה סי' ב סעי' ג העלה כדעת המצריכים בדיקה.

³⁴ כשיטת השו"ע, ראה בסי' קפד סעי' ט, ובסי' קפט סעי' ד. וראה שם בט"ז ובש"ך שיישבו כל אחד בדרכו את הסתירה בדברי מרן; ומהרי"ץ בשערי טהרה (סי' ב סעי' ג) פטר את האשה מבדיקה.

חובת פרישה בנשים מיוחדות

ישנן ארבע נשים אשר מוגדרות בהלכה שהן בחזקת מסולקות דמים (אינן רואות דם וסת), כשל גילם או מצבם (אסו"ב פ"ט הלכה ד-ו). ואלו הן:

א. מעוברת - אישה שנמצאת אחרי שלושה חודשים להריונה, שבדרך כלל כבר הוכר עובריה.³⁵

ב. מניקה - אישה שנמצאת בכ"ד חודש אחרי לידתה, אף שאינה מניקה בפועל.³⁶

ג. בתולה - נערה שלא קיבלה וסת מימיה.

ד. זקנה - אישה בוגרת שעברו עליה תשעים יום בלא ראיית דם וסת, ואשר קוראים לה זקנה או סבתא ואינה מתביישת או מקפדת.

דינן של נשים מסולקות דמים שונה מאישה רגילה, והם:

א. אינם צריכות לפרוש בזמן עונתם.

ב. אינם צריכות בדיקות לפני התשמיש או לאחריו.

פשוט וברור שאם אחת מנשים אלו רואות דם או כתם הרי הן כשאר נשים שרואות, ודינה והלכותיה כנידה (טהרת הבית ח"א עמ' פז בהערה).

לדעת רבנו הרמב"ם נראה שיש חובת פרישה אף בנשים מסולקות דמים, והגן נחשבות כבעלות וסת קבוע.³⁷ נראה שמנהג תימן היה להקל, ולא חששו לעונת וסתן כלל בכל מקרה.³⁸

הפורשת בעונה בינונית, לפי שו"ע (סי' קפט סעי' ד) צריכה בדיקה לפני תשמיש כבעלת וסת קבוע, וכן כתב מהרי"ץ בשערי טהרה סי' ב סעי' ג.

³⁵ חז"ל קבעו שרק אחרי שלושה חודשים להריונה אפשר לדעת האם היא נתעברה. אולם נכון להיום, אפשר להבחין שהאשה בהריון כבר בימים ובשבועות ראשונים ע"י בדיקת דם וכדו', והיו מפוסקי זמננו שהורו להקל ולהחשיבה כמסולקת דמים, והיו שהחזיקו שאין לשנות מקביעת חז"ל. ראה בטהרת הבית ח"א עמ' פא-פד שהעלה להחמיר.

³⁶ כך היא קביעת חז"ל, אולם במציאות בת-ימינו רואים שברגע שפוסקת להניק מיד מתחילה לראות כמקדם, ועל כן לדעתם ולשיטתם ראוי לחוש לעונה בינונית של וסתן. ומ"מ המיקל יש לו על מי לסמוך (טהרת הבית ח"א עמ' פה ובהערה).

³⁷ ראה אסו"ב פ"ט ה"ד ובמ"מ שם, שביאר בדעת הרמב"ם שבוודאי חוששת ופורשת בעונת וסתה אלא שהעלה ב' אפשרויות בדעת רבנו, ונראה שלאפשרות הראשונה ייתכן ואין הבדיקה ביום זה או אחרי מערכת.

³⁸ בפרט שכל חובת הפרישה היא מדרבנן, וספק דרבנן - לקולא. וראה בשו"ע סי' קפד סעי' ז. שם סי' קפט סעי' לגבי מעוברת ומניקה. שם בסי' קפט סעי' כח לגבי זקנה. וכבר נשאל הגר"י קאפח ע"י תמיר רצון לגבי מעוברת, והשיבו שברגע שהוכר עובריה אינה צריכה לפרוש בעונת וסתה. משמע שהוא הדין גם לגבי שאר נשים מסולקות דמים, וכן כך היא דעת רבנו הרמב"ם (כדעת השו"ע), וכך הייתה ההוראה הפשוטה בתימן.

חובת פרישה במותקפת חרדה

אישה אשר היא מותקפת חרדה בגין מלחמה וכיו"ב, אם היא במעמד מסולקת דמים מרוב פחד - אינה צריכה לפרוש בעונת וסתה.³⁹ [ול]דעת רבנו הרמב"ם [נראה] שעליה לחוש לעונת וסתה.⁴⁰

חובת פרישה למשתמשת בכדורים

הוכח בודאות כי נשים הנוטלות גלולות (בהוראת רב)⁴¹ לסידור וסתן⁴² - אינם רואות דם וסת בזמן לקיחת הגלולות, וכשמפסיקות לקחתם - חוזר וסתן. לכן אינה צריכה לפרוש בזמן עונתה (קבוע או לא קבוע), אלא פורשת בעונה שמפסיקה לקחתם. והוא הדין בכלה שמעכבת את קבלת וסתה על מנת להיכנס לחופה בטהרה (טהרת הבית ח"א עמ' קטז ובהערה, דרכי טהרה פ"ז עמ' פו).

חובת פרישה ביוצא לדרך או הבא מן הדרך

היוצא לדרך או הבא מן הדרך ימנע עצמו מן התשמיש (בטהרתה או בעונת פרישתה) מטעמי בריאות הגוף.⁴³

³⁹ נידה לט ע"א, ונחלקו שם תנאים בדינה, ואף נחלקו הראשונים להלכה ולמעשה. לדעת השו"ע (סי' קפד סעי' ח) אינה צריכה לפרוש ומותרת לבעלה ללא בדיקה, מכוון שהחרדה והפחד מסלקת את דמיה.

⁴⁰ רבנו הרמב"ם אינו מתייחס לדין זה המובא במשנה והתלמוד, אך ה"תוספות יו"ט" סבור שדעת הרמב"ם הוא כרבי מאיר שהיא בחזקת מסולקת ופשוט שאינה צריכה בדיקה. אולם ב"ארצות-החיים" סבור שהרמב"ם השמיט בעיה זו מחוסר בקיאות בזה"ז, ראה כל זה בטהרת הבית ח"א סוף הערה י עמ' פח.

⁴¹ ראה באריכות באנציקלופדיה רפואית - הלכתית להרב שטיינברג ח"ה ערך "מניעת הריון" שהביא את כל דעות הפוסקים על כך. אף הגר"י קאפח נשאל על כך כמה פעמים ע"י ת' רצון, ומתוכן תשובותיו עולה שדעת רבנו הרמב"ם שמוטר על האשה לשתות כוס של עיקרין (איסורי ביאה טז, יב), אפילו שאינה קיימה מצוות פריה ורביה, ואפילו לצורך שמירת גופה, משום שאינה מצווה על "פריה ורביה" או "לערב אל תנח ירך", אלא שאין הדבר מומלץ (אע"פ שהגלולות אינם מעקרין לצמיתות אלא זמנית), כיוון שיש להם השפעות שליליות על מבנה גוף האשה, וכן אינה יודעת אם היא תהיה ראויה לילד בעתיד, וכן הבעל אינו יכול לתלות עצמו שישאר בכוחו. לכן מתי שתוכל להביא ילדים - תביא (ראה באריכות איסורי ביאה טז, יב הערה יח עמ' רס-רסא).

⁴² מקדימות ומאחרות את וסתם.

⁴³ אין ראוי לאדם לפקוד את אשתו בימים ובמצבים מסוימים, ואחד מהם הוא: לא ביום היציאה לדרך, ולא ביום הביאה מן הדרך (הל' דעות פ"ד ה' [כט][יט]). ורבים עמדו על דעת רבנו היאך התעלם מדברי התלמוד ביבמות (סב ע"ב) שראו בכך מצוה או חובה, ראה ביאור הגר"י קאפח דעות פ"ד אות עט ובאסו"ב פ"ד אות יד, ראה גם טהרת הבית ח"א, עמ' צג בהערה בדעת הרמב"ם. אך כאמור היו מחכמי ישראל שהורו חובה ומצוה לאדם לפקוד את אשתו בשעה שהוא יוצא לדרך שנאמר "וידעת כי שלום אוהלך ופקדת נוך ולא תחטא" (איוב ה, כד) או מהכתוב "ואל אישך תשוקתך" (בראשית ג, טז), מכאן שהאישה משתוקקת לבעלה בשעה שהוא יוצא לדרך, לכן מותרת בתשמיש אף בזמן עונתה הסמוכה לוסתה שהיא עונת פרישה, וזאת בתנאי שיוצא לדרך בדבר הרשות. אבל היוצא לדבר מצוה - פורשת מתשמיש בזמן עונתה (יבמות שם כגירסת רש"י ורוב הראשונים שמפרשים ש"פקידה" - זה קיום יחסים, וכ"פ בשו"ע סי' קפד סעי' י. והרמ"א שם כתב שטוב להחמיר בפרישה מתשמיש ולהקל בקרבה, כשיטת רבנו תם בתוספות ביבמות שם).

קיום יחסים בזמן הפרישה

אישה ששכחה את זמן עונתה, ובאמצע מעשה נזכרה שהיא בזמן פרישה – צריך בעלה לפרוש ממנה מיד ואפילו באבר חי.⁴⁴

כלה בליל חופתה

כלה שזמן עונת קבלת וסתה יוצא בליל-החופה, תעשה שאלת חכם היאך עליה לנהוג.⁴⁵ נכון להיום, רבים מורים לכלה שתיקח גלולות לעיכוב וסידור וסתה, ובכך לא תשיג גבול.

⁴⁴ ראה טהרת הבית ח"א פ"ב סי' כ עמ' קכא.

⁴⁵ דרכי טהרה סו"פ ו, ובטהרת הבית ח"א פ"ב סי' יב הורה להקל כי במקום בעילת מצוה לא גזרו.